אַלישבע כּהן-צדק איז געבוירן געוואָרן אין 1922 אין שטעטל אַוגוסטאָוו, ביאַליסטאָקער וואָיעוואָדסטווע, פּוילן. אין זעלבן יאָר איז זי צוזאַמען מיט דער משפּחה אַריבערגעפאָרן קיין ווילנע. אין 1939 – פֿאַרענדיקט די ווילנער ייִדישע רעאַל-גימנאַזיע, און אין דעם זעלבן יאָר אָנגענומען געוואָרן אין דער אַספּיראַנטור פֿונעם ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט (ייִוואָ), האָט מיטגעאַרבעט אין דער פּעריאָדישער פּרעסע. אומקערנדיק זיך פֿון דער עוואַקואַציע קיין ליטע, האָט זיך אין משך פֿון פֿיל יאָרן געאַרבעט אין די רעפּובליקאַנישע צײַטונגען. האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַ ריי דערציילונגען, נאָוועלן און פֿאַרצייכענונגען אין זשורנאַל "סאָוועטיש היימלאַנד". אין 1990 יאָר איז זי עולה געווען קיין ישראל. איז געשטאָרבן אין 2012 יאָר.

שמולקע

מיט אַ פּאָר יאָר צוריק איז אין ווילנע, אין עלטער פון 85 יאָר, געשטאָרבן דער לעגענדאַרער העלד פון דער ווידערשטאַנד־באַוועגונג אין ווילנער געטאָ און געוועזענער קאָמאַנדיר פון דער פּאַרטיזאַנער־מחנה "פּאַרן נצחון" פון דער ליטווישער פּאַרטיזאַנער־בריגאַדע שמואל קאַפּלינסקי. דאָס איז געווען דער, וועלכער האָט אין געטאָ געשולט און געגרייט צום באַוואָפנטן קאַמף די מיטגלידער פון דער פאַראייניקטער פּאַרטיזאַנער־אָרגאַניזאַציע ("פּפּאָ"), וועלכער האָט ערב דער ליקווידאַציע פון געטאָ אַרויסגעפירט דורך דער שטאָט־קאָנאַליזאַציע פילצאָליקע קעמפערס; און דער, וואָס האָט גלײַך נאָך דער באַפרײַונג פון ווילנע זיך דער ערשטער גענומען אויפשטעלן די חרוב געמאַכטע דורך די דײַטשן וואַסער־לייטונג־סטאַנציע. דאָס גאַנצע ווײַטערדיקע לעבן זײַנס האָט קאַפּלינסקי אָפּגעגעבן זײַן הויכן בארוף — געבן דער שטאָט וואַסער.

אין דער פאַר־מלחמהדיקער ייִדישער ווילנע און נאָך דער מלחמה, צווישן דעם הײַפּל יידן, וואָס זײַנען געבליבן, האָט מען אים גערופן פּשוט "שמולקע". אפשר דערפאַר, וואָס ער, שמואל קאַפּלינסקי, דער דרײַסטער קעמפער קעגן די נאַציס און דער ערשטער נאַטשאַלניק פון דער וואַסער־לייטונג-סטאַנציע נאָכן באַפרײַען ווילנע; ער — דער געניטער פאַכמאַן און ראַציאָנאַליזאַטאָר, אַ באַוווּסטער אין זײַן בראַנזשע — איז ביזן סוף פון זײַנע טעג געבליבן דער זעלבער האָרעפּאַשניק, דער באַשיידענער מענטש, ווי ער איז געווען אין די יונגע יאָרן, ווען ער איז בײַ דער פּוילישער מאַכט געווען דער איינציקער ייִד צווישן די אַרבעטער פון דער ווילנער שטאָטישער וואַסער־לייטונג.

... אין ווילנע, ווו פונעם ייִדישן ייִשוב זײַנען געבליבן קאַרגע רעשטלעך, האָט שמואל קאַפּלינסקין באַגלייט אין זײַן לעצטן וועג אַ גרויסער עולם. בײַ זײַן פרישן קבר זײַנען אויפגעטראָטן דער בירגערמײַסטער פון שטאָט, דער אָנפירער פון דער וואַסער־לייטונג־סיסטעם, אַ פאָרשטייער פון דער ייִדישער קהילה.

געוועזענע קאַמפּס־חברים אין ווילנע, ישראל, אַמעריקע, אין אַלע עקן וועלט האָבן מיט טיפן טרויער אויפגענומען די ידיעה וועגן זײַן פּטירה.

* * *

וועגן דעם קאַמף פון די ווילנער פּאַרטיזאַנער, צווישן זיי מײַנע חברים, קעגן די נאַציס, האָב איך זיך דערוווּסט גענויער, ווי נאָר איך האָב, גלײַך נאָך דער באַפרײַונג פון שטאָט, זיך אומגעקערט פון דער עוואַקואַציע אַהיים.

מען האָט מיר דערציילט, ווי אַזוי קעמפער פון דער "פּפּאָ", געטאָ־ייִדן וואָס האָבן געאַרבעט אין געווער־סקלאַד אין בורבישאָק (אַ וואַלד לעבן ווילנע) פלעגן גנבענען געווער־טיילן און מיט לעבנסגעפאַר דורכשמוגלען זיי אין געטאָ; ווי מע פלעגט זאַמלען געלט און קויפן וואָפן; ווי אין געטאָ גופא פלעגט מען אויספאַרטיקן קאַלט געווער — קינזשאַלן, שטילעטן, פינישע מעסערס און שפּעטער אויך גראַנאַטן פון עלעקטרע־לעמפּלעך, וועלכע מע פלעגט אָנפילן מיט שוועבל־זויערס. דערמיט, ווי אויך מיטן רעמאָנטירן געווער, האָט אָנגעפירט שמואל קאַפּלינסקי.

אין איינעם אַ טאָג האָט סאָניע מאַדייסקער — איינע פון די אָנפירער פונעם ווידערשטאַנד־קאַמף (זי האָט געלעבט אין שטאָט אויף אַרישע פּאַפּירן) מיטגעטיילט, אַז מען קען קריגן פינף ביקסן. ווי ברענגט מען עס אָבער אַרײַן אין געטאָ? דורך דער קאַנאַליזאַציע! — איז אײַנגעפאַלן שמואלן.

— אויף וואָס פאַר אַן אופן? — פרעג איך.

— דו פאַרשטייסט, — דערקלערט ער מיר, דערציילנדיק וועגן דעם — די ווילנער קאַנאַלן האָב איך שוין געקענט פון פריער. איצטער קוק זיך אײַן: אין שטאָט קען מען אַלץ צעטיילן — פאַרמאַכן אַ געטאָ, אָפּשליסן גאַסן. ווי וועסטו אָבער צעטיילן וואַסער־לייטונג און קאַנאַליזאַציע? דאָס טיילט זיך ניט, ס'איז אַן איינהײַטלעכע סיסטעם. אין געטאָ זײַנען מיר געווען אַ גרופּע וואַסער־לייטונג־אַרבעטער. מיר פלעגן באַדינען ניט נאָר די געטאָ, די שטאָט אויך. פלעגן מיר גיין צו דער אַרבעט ניט אין די קאָלאָנעס, נאָר איינצלווײַז. אָט דאָס האָב איך אויסגענוצט, געהאָלפן האָבן מיר מײַנע אַמאָליקע חברים פון אויסער דער געטאָ, פון דער שטאָטישער וואַסער־לייטונג. באַזונדערס דער בריגאַדיר פּאָדגײַסקי, אַ פּאָליאַק (אגב, האָט מען אים אינעם ערשטן נאָך-מלחמה־יאָר אויסגעקליבן אַלס דעפּוטאַט אין דער שטאָט־פאַרוואַלטונג).

— ער, פּאָדגײַסקי, האָט געוווּסט, וואָס איר טוט אין געטאָ?

— האָב איך געפרעגט.

— געוווּסט? ניין, פאַרשטייט זיך. אפשר האָט ער זיך יאָ אָנגעשטויסן, אַז עפּעס רודערט זיך, ער האָט זיך אָבער געמאַכט ניט וויסנדיק און ניט געשטעלט קיין קשיאות. אַז איך פלעג קומען, פלעגט ער מיר געבן אַלץ, וואָס איך פלעג בעטן.

דאָס מאָל האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַרײַנברענגען דאָס געווער אין געטאָ. די טרעפונג מיטן צושטעלער האָט מען באַשטימט אין אַ חרובן מויער צווישן דעם מאַרק "האַלע" און דעם וואָקזאַל. דער מענטש, וואָס האָט געבראַכט צו פירן אויף אַ דראָשקע די ביקסן, אײַנגעפּאַקטע אין קאַסטן, איז געווען אין אַן אוניפאָרם פון אַן אײַזנבאַן־אַרבעטער — דערציילט שמולקע. ער, קאַפּלינסקי, מיט זײַנע צוויי חברים, וואַסער־לײַטונג־אַרבעטער פון געטאָ פּילאַווסקי און לעווין (לעווין איז נאָך דעם

אומגעקומען אין קאַמף, פּילאַווסקי איז עולה געווען קיין ישראל), זײַנען שוין אויפן טרעפּפּונקט אָנגעקומען מיט דראָטן צו רייניקן די קאַנאַליזאַציע, מיט ברעטער, אָפּשטעל־צייכנס, מכשירים. דאָס גאַנצע געצײַג האָט שמולקע באַקומען בײַ פּאָדגײַסקין. די דראָטן האָט מען אַרויפגעוואָרפן אויפן קאַסטן, זאַלבע דריט אים אויפגעהויבן און אַוועקגעטראָגן. געגאַנגען איז מען דורך אַ באַלעבטער גאַס, פאַרבײַ מלוכה־אַמטן, אין צײַט פון מיטאָג־איבעררײַס: "וואָס גרעסער די באַוועגונג, אַלץ ווייניקער וואַרפט מען זיך אין די אויגן" — דערקלערט שמולקע. "מיר זײַנען געקומען אויף דער געוועזענער גרויס סטעפּן־גאַס. דאָרט, ניט ווײַט פון דער פרויען־תפיסה, איז פאַראַן אַן עפענונג צו דער קאַנאַליזאַציע, האָבן מיר אָפּגעצאַמט די גאַס, אַוועקגעשטעלט אָפּשטעל־צייכנס ("רעמאָנט פון דער קאַנאַליזאַציע" — האָט עס געהייסן), וואָרענונג־צייכנס ("פּאָרזיכטיק!"), מיר האָבן אָפּגעשטעלט די באַוועגונג, זיך אַרונטערגעלאָזן, גענומען אַראָפּציען ברעטער און אַרויפוואַרפן זיי צוריק, כּדי אומבאַמערקט אַראָפּצולאָזן אויך דעם קאַסטן מיטן וואָפן. "רעמאָנטירט" אַזוי אַ געוויסע צײַט, ביז מיר האָבן דאָס געווער באַהאַלטן אונטער דער ערד, אין קאַנאַל, אין אַ זיכערן אָרט, אַ מעטער צען פון דער עפענונג. דאַן האָבן מיר ווידער געעפנט די באַוועגונג אין גאַס, צוגענומען דאָס געצײַג און אַוועק "אַנדערשוווּ רעמאָנטירן".

אין אָוונט, ווען מיר האָבן זיך אומגעקערט אין געטאָ, דערציילט ווײַטער שמולקע, האָבן מיר דורך אַן אויסגעגראָבענעם דורכגאַנג אונטער אונדזערע וואַרשטאַטן אויף רודניצקער גאַס זיך ווידער אַראָפּגעלאָזן אין דער קאַנאַליזאַציע מיט אַ טאַטשקע אויף איין ראָד, דערקראָכן ביזן אָרט, ווו מיר האָבן באַהאַלטן דעם קאַסטן, אַרויפגעלייגט דאָס געווער אויף דער טאַטשקע, זיך געלאָזט צוריק. קוים, צוליב איין ענגן אָרט, דערשלעפּט די טאַטשקע אין געטאָ."

קאַפּלינקי רעדט קורץ, אָבער גענוי. ער שילדערט די טעכנאָלאָגיע פון דער דורכגעמאַכטער אָפּעראַציע זאַכלעך. אַזוי ווי ס'רעדט אַ פאַכמאַן וועגן אַן אָפּגעטאָנענער מלאכה.

טאַקע נאָך דער געלונגענער אָפּעראַציע מיטן אַרײַנברענגען דאָס געווער איז שמואלן אײַנגעפאַלן דער געדאַנק אויסצונוצן אין דער קריטישסטער לאַגע די קאַנאַליזאַציע, כּדי אַרויסצופירן מענטשן.

דער מאָמענט איז געקומען אין טאָג פון דער ליקווידאַציע פון געטאָ.

... ביז הײַנט, ווען איך הער דערציילן וועגן דעם, שטעלן זיך מיר פאַר די אויגן בילדער פון אַ נאָך־מלחמהדיקן פּוילישן פילם "קאַנאַל": שלעפּנדיק זיך דורך דער קאַנאַליזאַציע, זײַנען אייניקע פון די פּוילישע אויפשטענדלער דערשטיקט געוואָרן, אומ־

געקומען, עמעץ איז אַראָפּ פון זינען... דאָס איז געווען איינער פון די שרעקלעכסטע פילמען, וואָס איך האָב געזען אין מיין לעבן.

ווען קאַפּלינסקי האָט געפירט פון געטאָ דורך דער קאָנאַליזאַציע די העכער הונדערט קעמפער, האָט ער קיין איין מענטשן ניט פאַרלוירן.

צו דעם האָט ער זיך לאַנג געגרייט: שוין פון פריער זיך ניט איין מאָל אַרונטערגעלאָזן, דורכגעגאַנגען אַ ריי קאַנאַלן, כּדי צו געפינען די פּאַסיקסטע ערטער, צונויפגערעדט זיך מיט אונטערערד־קעמפער פון שטאָט, אין וועלכן אָרט, מחוץ דער געטאָ, אויף איגנאַטער געסל, וועט מען זיך קענען אויפהייבן פון קאַנאַל דורך אַן אויסגעגראָבענעם דורכגאַנג אין אַ שטוב, כּדי זיך אָפּצוואַשן, אָפּצוטריקענען, אַרויסגיין צו 3 — 4 מאַן אין דרויסן און פון דאָרט גיין ווייטער לויט אַ גענויעם מאַרשרוט פון שטאָט צו די פּאַרטיזאַנער.

אין די צוגרייטונגען האָט שמולקען געהאָלפן אַ וואַסערלייטונג־אַרבעטער, צלל מאַנקעוויטש, וואָס האָט געהאַט אויסגעגראָבן אַ באַהעלטעניש, אַ "מאַלינע" פאַר זיך לעבן דער קאָנאַליזאַציע. ער איז מיטגעגאַנגען מיט קאַפּלינסקין און מיט דער גרויסער גרופּע קעמפער פון געטאָ, געהאָלפן אויסקלייבן די דורכגענג.

פיר־פינף שעה האָט געדויערט דער וועג דורך די קאַנאַלן — אַ וועג, וואָס דאַרף דויערן נאָרמאַל, אויף דער ערד, אַ מינוט פופצן. לאַנגע שעהען זיינען מענטשן געגאַנגען דורכן שמוץ און אין די אויפגעהויבענע הענט האָבן זיי געטראָגן געווער. אָט איז עמעצן שלעכט געוואָרן, ער האָט געחלשט, האָט מען אים אונטערגעהאַלטן און געגאַנגען ווייטער; ביי עמעצן איז אין דער פינצטער אַראָפּגעפאַלן אַ מאַנטל (קיינער האָט עס ניט באַמערקט). דער מאַנטל האָט פאַרשטאָפּט אַן עפענונג, אָפּגעהאַלטן דעם אָפּפלוס, דאָס האָט געהויבן דעם ניוואָ פונעם שמוץ, ס'איז געפאַלן אַ חשד, אַז די דייטשן האָבן עפּעס באַמערקט און פאַרמאַכט דעם קאַנאַל. דאָך איז צו קיין פּאַניק ניט דערגאַנגען, ווייל קאַפּלינסקי האָט געפונען און ליקווידירט די סיבה פונעם געשעענעם און שטרענג אָנגעזאָגט, קיינער זאָל ניט וואַרפן קיין זאַכן.

אַזוי איז מען געגאַנגען, געגאַנגען... עמעץ האָט פאַרבלאָנדזשעט און מען האָט אים געזוכט; אָט האָט מען זיך שוין געגרייט אַרויסצוגיין, אָבער דורך דער עפענונג פון דער קאַנאַליזאַציע האָט מען באַמערקט, אַז מען איז אַריבער אַ צוואַנציק מעטער צו ווייט, אַז דאָס איז ניט דאָס איגנאַטער געסל, נאָר די אוניווערסיטעט־גאַס. אָבער ענדלעך... מע איז שוין אויף אַן אָרט, מע גייט אַרויס בהדרגה, די לעצטע — שמואל קאַפּלינסקי און זיין קאַמף־חברטע און פרוי כיענע באָראָווסקי...

קאַפּלינסקי האָט, ווי געזאָגט, קיין איין איינציקן מענטשן אין דער קאַנאַליזאַציע ניט פאַרלוירן; אָבער בעתן אַרויסגיין, שוין אין שטאָט, זיינען דריי קעמפער אַריינגעפאַלן צום שונא אין די הענט. זיי האָבן געהאַט זייער געווער, געשאָסן, זיך געראַנגלט מיט די געסטאַפּאָווצעס, עמעצן אַוועקגעלייגט... די דייטשן האָבן זיי געכאַפּט און געפּייניקט, אָבער זיי האָבן קיין זאַך ניט געזאָגט, קיינעם ניט אַרויסגעגעבן.

דעם 23סטן סעפּטעמבער 1943 האָבן די אָקופּאַנטן עפנטלעך, אויפן הויף פון מאָנאַסטיר אויף סובאָטש־גאַס 20, אויפגעהאַנגען די דריי העלדן. דאָס זיינען געווען די מיטגלידער פון שטאַב פון "פּפּ"אָ" — דער לערער יאַנקל קאַפּלאַן, דער יוריסט אברהם כוואָיניק און די יונגע פאַרבינדלערין פון דער אָרגאַניזאַציע, די סטודענטקע אַסיע ביג.

...דער ווייטערדיקער וועג פון די קעמפער האָט געפירט ביז דער "רודניצקער פּושטשע", ווו ס'איז געווען די פּאַרטיזאַנער־באַזע; דאָרט האָט מען געגרינדעט פון זייער צאָל אַ פּאָר פּאַרטיזאַנער־מחנות. אין איינער פון זיי — "פאַרן נצחון" — איז קאַפּלינסקי געווען דער קאָמאַנדיר און כיענע באָראָווסקי — דער קאָמיסאַר.

* * *

דער 13טער יולי 1944. ווילנע איז פריי!

— אַז איך האָב זיך אומגעקערט אַהיים, — דערציילט שמולקע — איז מיין ערשטער געדאַנק געווען — געבן דער שטאָט וואַסער. איך בין אַוועקגעלאָפן אין בערנאַרדינער גאָרטן, ווו ס'איז געווען די וואַסער־לייטונג־סטאַנציע, און דאָרט געפונען אַ חורבן. דער שונא האָט פאַרלאָזנדיק ווילנע אויפגעריסן די סטאַנציע. געבליבן איז אַ קליינינקע סטאַנציע אין דער פאָרשטאָט פון ווילנע — טוסקוליאַני. איך בין געקומען פונקט צו דער צייט: ווען כ'האָב זיך דערנענטערט, האָב איך באַמערקט אַ ביקפאָרד־צינדשנור. ס'האָט קיין סך ניט געפעלט, די סטאַנציע זאָל אַרויספליען אין דער לופטן. צום גליק, בין איך נאָך פון די פאַר־מלחמהדיקע צייטן, ווען כ'האָב געדינט אין דער פּוילישער אַרמיי, געווען אַ סאַפּיאָר. האָב איך איצט אָפּגעטריבן דעם עולם און גענומען באַזייטיקן די מינע פון דער סטאַנציע...

פון יענעם טאָג אָן איז שמואלס לעבן געווען אַ כּסדרדיקער קאַמף פאַר געבן דער שטאָט וואַסער.

איינער פון די עלטסטע וואַסער־לייטונג־אַרבעטער, אַנטאָני יורגעלעוויטש, האָט מיר נאָך דעם דערציילט:

"געאַרבעט האָבן מיר דעמאָלט טאָג און נאַכט, און ס'איז קיין חילוק ניט געווען, ווער ס'איז דער אַרבעטער און ווער — דער נאַטשאַלניק. קאַפּלינסקי פלעגט די מאָטאָרן רעמאָנטירן אַליין. ביז מיר וועלן אַלץ ניט צו רעכט מאַכן, גייען מיר ניט אַוועק — פלעגט ער זאָגן. ער איז געווען דער שעף, אָבער ווען איך האָב אָנגעהויבן מיט אים צו אַרבעטן, האָב איך זיך איבערצייגט, אַז ער איז אויך אַ פּרימאַ שלאָסער־מעכאַניקער און אַן עלעקטריקער, און אַ בריער. צוזאַמען האָבן מיר געשטעלט מאָטאָרן און פּאָמפּעס, געבויט דעם פונדאַמענט. אַ סך פון דעם, וואָס קאַפּלינסקי האָט געמאַכט מיט די אייגענע הענט, דינט ביז היינט צו טאָג.

אין שווערע מינוטן פון לעבן איז גוטהאַרציקייט און מוט אַ גרויס געווינס פאַרן מענטשן אַליין און אוודאי פאַר זיינע נאָענטע. שמואלס פרוי, כיענע, איז צענדליקער יאָרן געלעגן שווער קראַנק. אין שטוב איז אָבער געווען ציכטיק און היימלעך, אויפגעראַמט, מען איז באַזאָרגט געווען מיט אַלעם. יעדערער אין דער משפּחה פלעגט צולייגן אַ האַנט — די טאָכטער, דער איידעם, דאָס פופצן־יאָריקע אייניקל; אויך כיענע אַליין, ווען זי פלעגט זיך פילן עטוואָס בעסער. אָבער מער פון אַלעמען פלעגט טאָן שמולקע: קריגן, קויפן, אויסקאָכן, קאָנסערווירן — אַלץ פלעגט ער קענען און פלעגט עס טאָן מונטער, פריילעך, מיט אינטערעס.

אין שטוב האָט געהערשט אַ שלום־בית, אין וועלכן די קראַנקע מאַמע האָט געהאַט די גרעסטע דעה. איז עס טאַקע געווען אַ געמיטלעכע, אָפענע שטוב, וווהין חברים פלעגן גערן קומען.

כיענע איז געשטאָרבן מיט אַ קאַרגן יאָר פריער. פאַר שמולקען איז דאָס געווען דער גרעסטער קלאַפּ, נאָך וועלכן ער האָט שוין ניט געקענט קומען צו זיך.

אין 11 חדשים אַרום איז ער אַוועק אין דער אייביקייט.

דער חטא אין טאָג פון יום־כּיפּור

(אַן אויגנבליק)

ס'האָט שוין באַלד געטונקלט אין דרויסן, ווען ס'האָט אָנגעקלונגען דער טעלעפאָן, און שיינע האָט דערהערט איר טאָכטערס מונטערע שטים:

— מאַמעניו, אין אַכט מינוט אַרום הייבט זיך אָן יום כּיפּור. גרייט זיך צו, פאַרענדיק אַלע ענינים און גיי מער ניט צום טעלעפאָן. מאָרגן נאָכן תענית קלינג איך דיר גלייך אָן! שוין, אַ חתימה טובה דיר און דעם טאַטן...

אינעם ווייטן צפונדיקן לאַנד, פון וואַנעט שיינע מיט גדליהן זיינען עולה געווען מיט אַ דריי יאָר צוריק, — מיט צען יאָר שפּעטער פון זייער טאָכטער — פאַלט צו דער אָוונט פּאַמעלעך און געלאַסן, דורך בהדרגהדיקן בין־השמשות; און דאָ, אין דרום, ווערט טונקל מיט אַ מאָל, ווי גלייך ס'וואָלט זיך אַראָפּגעלאָזן אַ פאָרהאַנג און אין איין אויגנבליק פאַרשטעלט די זון.

אַזוי האָט אויך די שטילקייט פון יום־כּיפּור זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער טומלדיקער ישראל־גאַס אומגעריכט, פּונקט ווי דאָס לעבן וואָלט זיך אָפּגעשטעלט אין גאַנג.

פאַרכּישופט פון דעם פּלוצעמדיקן, אומגעוויינלעכן שטילשווייגן, האָט זיך שיינע צוגעלייגט און פאַרטיפט אין אירע געדאַנקען. "וואָס איז דער זין פון שלאָגן זיך על חטא?" — האָט זי געטראַכט. — און אויב דער מענטש, אפילו ניט גלייבנדיק אין גאָט, לעבט פון טאָג צו טאָג מיט גאָט אין האַרצן? אויב ער פאָלגט נאָך יעדן אייגענעם שריט, גייט זיך אַליין נאָך ווי אַ שאָטן, היט זיך ווי אַ גנב, חלילה ניט געשטרויכלט צו ווערן?...אויב ער גייט דורכן לעבן, ווי ער וואָלט גיין אויף אַ שמאָלינקער סטעזשקע צווישן טיפע אָפּגרונטן, און ס'גיט זיך אים איין ניט צו פאַלן?

איז אפשר יום־כּיפּור פאַר די, וואָס וואַרפן זיך יעדן טאָג אַריין אין ברויזנדיקן ים פון ליידנשאַפטן און נסיונות?...

שיינע האָט זיך געגריבלט אין איר אייגענעם חשבון־הנפש, ס'האָט איר געפעלט אַ רינג אין דער קייט פון אירע מחשבות, און זי האָט ניט געקענט געפינען קיין אָנשפּאַר. איר יידישקייט, וואָס האָט אין איר טיף געשטעקט, געבענקט אין איר נשמה, און יאָרן־לאַנג געזוכט אַ ברעג צו אַנקערן, איז געווען אַן אַנדער מין יידישקייט...

זי איז געוואַקסן אין אַ צייט פון שטורעמס און וועלט־רעוואָלוציעס, ווען דער כּלל האָט באַוועלטיקט דעם פּרט, און, פאַרכאַפּט דורכן גלויבן אין גליק פון דער גאַנצער מענטשהייט, האָט זי פאַרלוירן דעם פאָדעם פון אַחדות מיטן אייגענעם פאָלק...

די יידישקייט האָט אָבער אין איר געלעבט, געלעבט עלנט, און פלעגט נאָגן אין האַרצן, ווען יום־טוב־צייט פלעגט זיין אין שטוב ניט יום־טובדיק און צו שטיל.

היינט האָט שוין שיינע זיך איינגעטונקט אין דער שטילקייט פון יום־כּיפּור, זיך צונויפגעגאָסן מט כּל ישראל און זיך פאַרטיפט אין אירע יום־כּיפּור־געדאַנקען.

מיט אַ מאָל האָט אַ קלאַפּ אין טיר הילכיק צעריסן די שטילקייט. שיינע איז אויפגעשפּרונגען פון בעט, צוגעלאָפן צו דער טיר, געעפנט; נאָך אַ פּאָר טירן האָבן זיך אַן עפן געטאָן בשכנות.

הינטערן שוועל איז געשטאַנען אַ באַקאַנטע, הינדע, מיט אַ צייטונג אין האַנט.

— וואָס קלאַפּט איר איצט, ס'איז דאָך יום־כּיפּור, איך האָב זיך צוגעלייגט — האָט זיך שיינע געבייזערט.

— און וואָס וועט איר טאָן ביי נאַכט? — האָט געענטפערט הינדע — איך האָב אייך געבראַכט די צייטונג, וואָס איר האָט געבעטן.

— איך דאַרף ניט די צייטונג!

— איך האָב קוים געפונען דעם נומער פון דער צייטונג ביי שכנים! איר האָט דאָך געבעטן!

— איך האָב אים שוין. איך דאַרף ניט!

— אפשר האָט איר פאַר מיר עפּעס צו לייענען?

— איצט האָב איך גאָרניט! ס'איז יום־כּיפּור! (ווי איינער זאָגט: גייט געזונטערהייט...)

ווען הינדע איז אַוועק, האָט זיך שיינע אַרומגעזען, אַז זי האָט די באַקאַנטע אַפילו ניט געבעטן אַריינגיין. ס'איז איר געוואָרן קאַלעמוטנע. זי האָט זיך ווידער צוגעלייגט, אָבער קיין שטימונג צו פילאָסאָפירן וועגן זיך און וועגן איר אייגענעם לעבן האָט זי שוין ניט געהאַט. דעם גאַנצן אָוונט, אפשר אויך ביי נאַכט, אין שלאָף, און צומאָרגנס, ווען זי האָט נאָר אויפגעמאַכט די אויגן, האָט איר כּסדר, אָן אויפהער, געמוטשעט דער געדאַנק, אַז זי האָט באַליידיקט אַ מענטשן. מיט אַ מאָל האָט זי זיך געכאַפּט: אָט איז ער,דער חטא, וועלכן זי איז באַגאַנגען דווקא אין טאָג פון יום כּיפּור, און פאַר וועלכן זי וועט דאַרפן בעטן מחילה!

איצט איז שוין לייכטער געווען צו זוכן און געפינען אַנדערע אייגענע חטאים...